

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Aartrijkestraat 87 (Gemeente, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2022L114
December 2022

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2022

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek.....	7
1.1	Administratieve gegevens.....	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden.....	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie.....	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.4	Assessmentrapport	13
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	14
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	14
1.4.1.2	Geplande werken	15
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie.....	17
1.4.2.1	Landschappelijke situering	17
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen.....	22
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	23
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	23
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	26
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen.....	28
1.4.3.4	Huidige gebruik en verstoringen	31
1.5	Synthese	34
2	Bibliografie	36

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 5: Geplande werken weergegeven (bron: opdrachtgever).	16
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Profiellijn hoogteverloop, W-O.	19
Figuur 11: Profiellijn hoogteverloop, N-Z.	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)...	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). 21	
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	28
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	28
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	31

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	33

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	7
--	---

1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

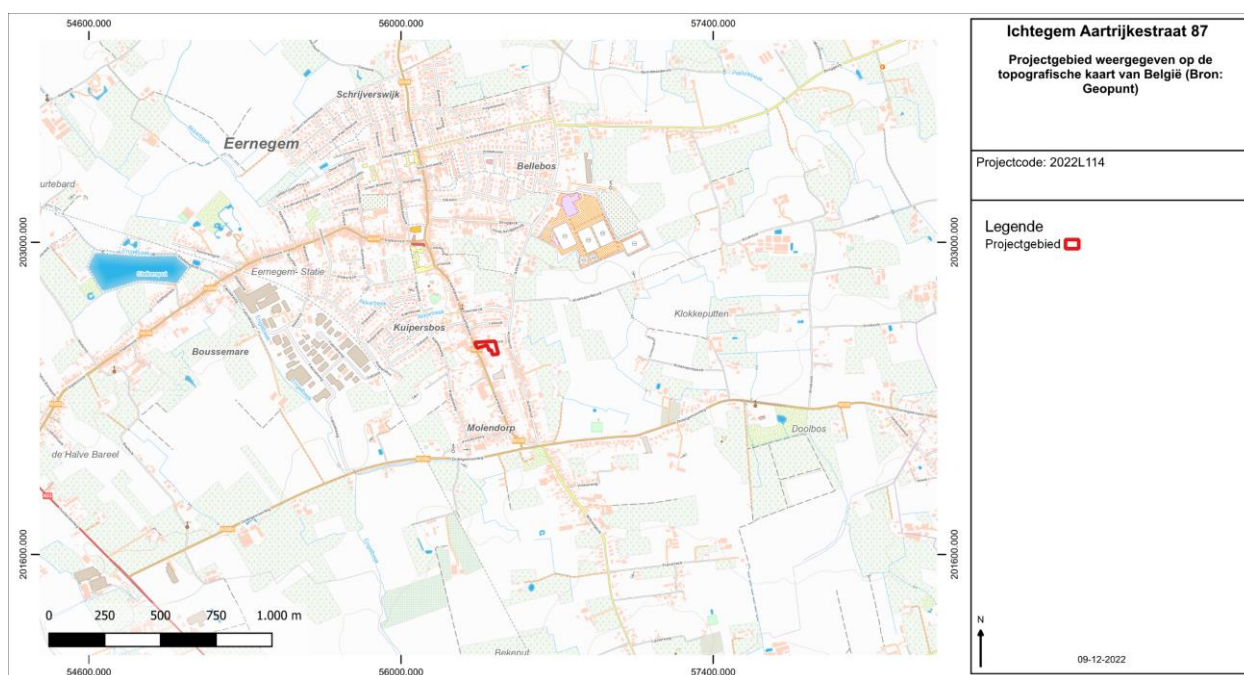
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Gemeente
	Deelgemeente	Eernegem
	Postcode	8480
	Adres	Aartrijkestraat 87 8480 Eernegem
	Toponiem	Aartrijkestraat 87
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 56323$ $Y_{\min} = 202488$ $X_{\max} = 56444$ $Y_{\max} = 202571$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ichtegem, Afdeling 2, Sectie D, nr's: 95c2, 95k2 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3087 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever wenst in functie van de timing van het project eerst de vergunningsaanvraag in te dienen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Ichtegem Aatrijkestraat 87 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Eernegem, deelgemeente van Ichtegem, in de provincie West-Vlaanderen. Eernegem grenst ten zuiden aan Ichtegem, ten noorden aan Oudenburg en Bekegem, ten westen aan Koekelare en ten oosten aan Jabbeke en Zedelgem. De gemeente ligt op ca. 20 km van Brugge en 18 km van Oostende.

Het projectgebied grenst ten westen aan de Aatrijkestraat. De dorpskern van Eernegem (Markt) situeert zich ca. 600 meter ten noordwesten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

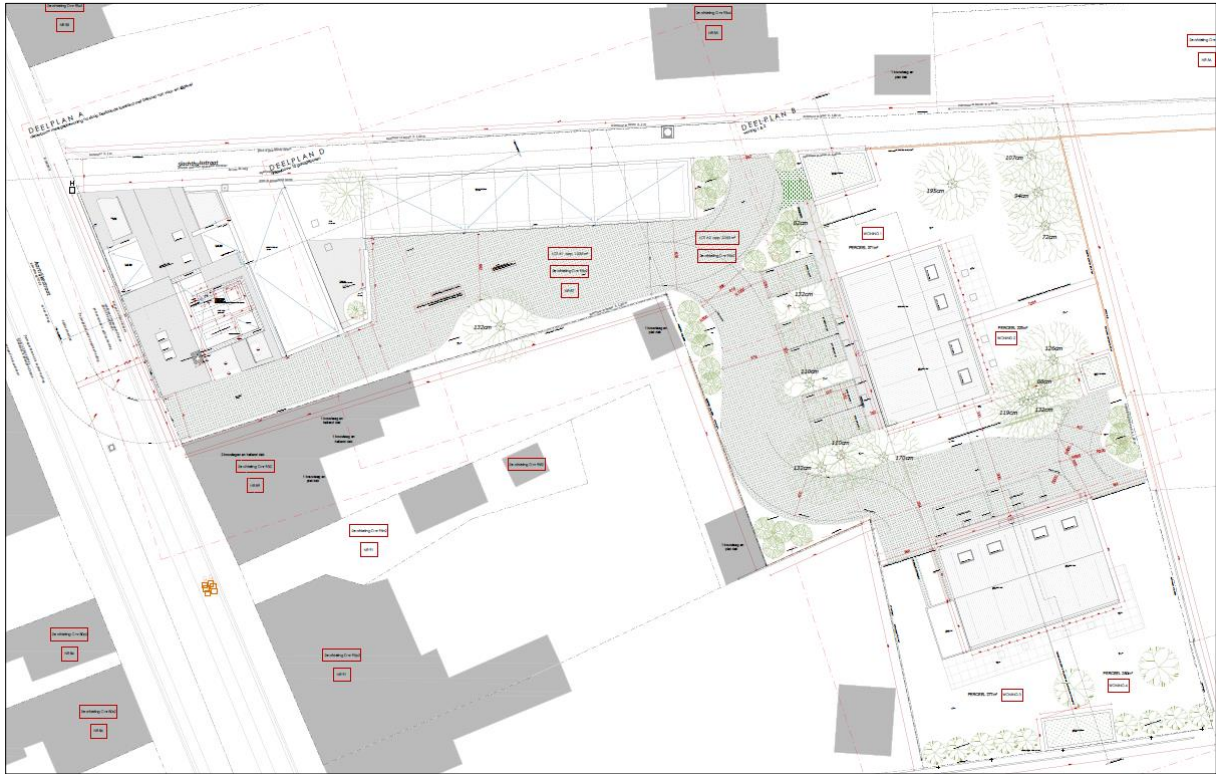
De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 3087 m². Aan de straatzijde situeert zich een woning met achterbouw. Het oostelijk terreindeel is in gebruik als tuinzone. Verspreid komen bomen voor.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een inbreidingsproject dat bestaat uit de nieuwbouw van meergezinswoningen na de sloop van de bestaande bebouwing. De voor- en zijgevel van de woning Aartrijkestraat 87 blijft behouden. Er worden tevens 4 eengezinswoningen en 10 garageboxen gerealiseerd. De nieuwbouw wordt gefundeerd door middel van sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (ca. 100 cm-mv) en een vloerplaat (ca. 50 cm-mv). Voor de buitenaanleg (verharding en groenzone) wordt een bodemingreep gerekend van ca. 50 cm-mv.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven (bron: opdrachtgever).

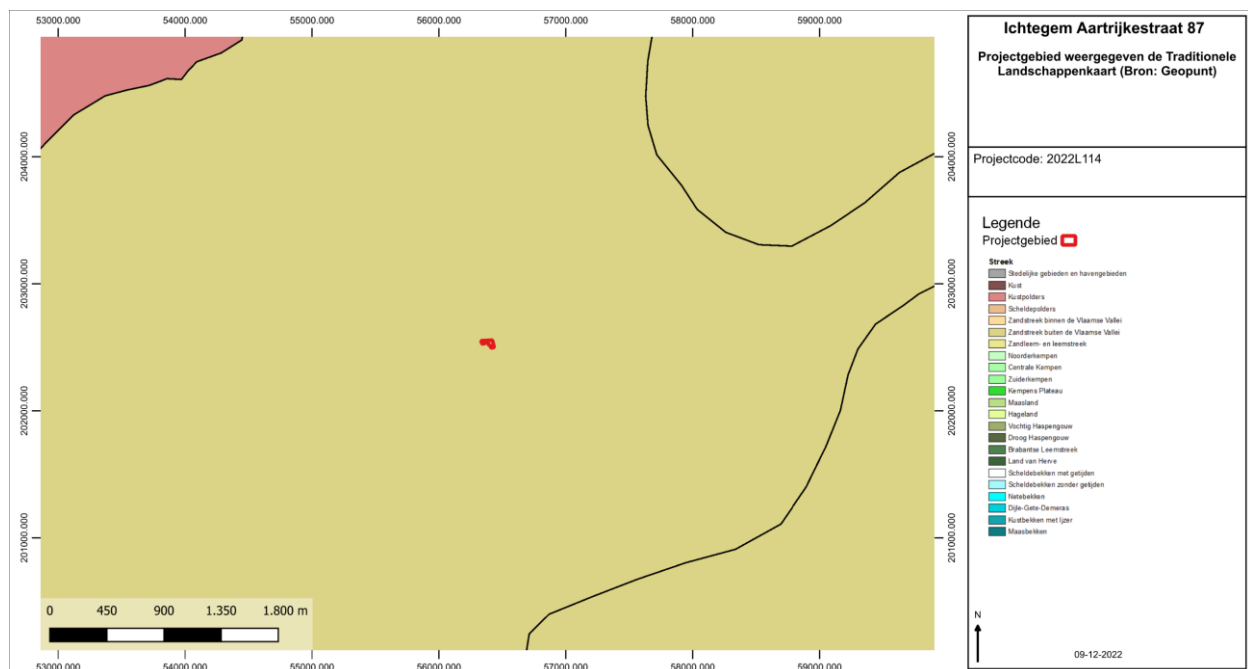
1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.2.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied situeert zich in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei en meer specifiek in het Westelijk Houtland. Verder noordwaarts bevinden zich de kustpolders. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van het zuidelijker gelegen plateau van Wijndale en de noordoostelijk gelegen vallei van de Moerdijkbeek/Moerdijkvaart. De afwatering in de omgeving van het plangebied gebeurt in essentie vanaf het plateau richting de Moerdijkdepressie, dus ZW-NO georiënteerd.

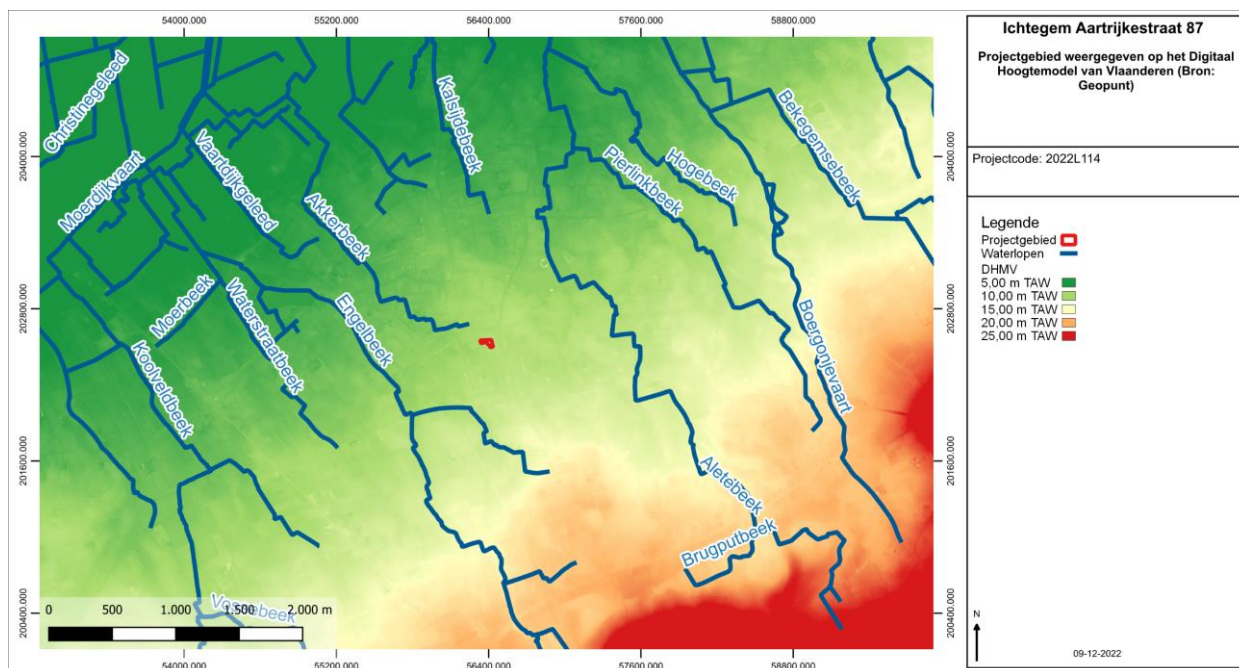
Het terrein heeft een relatief vlak verloop dat schommelt tussen de 10.2 en 10.8 m TAW. In het oostelijk terreindeel situeert zich een waterpartij met een diepte van ca. 1 meter. Ten oosten van de waterpartij situeert zich een talud.

De landschappelijke situatie, op hoger gelegen terrein, geflankeerd door beekvalleien, moet aantrekkelijk geweest zijn voor jager-verzamelaars in de regio.

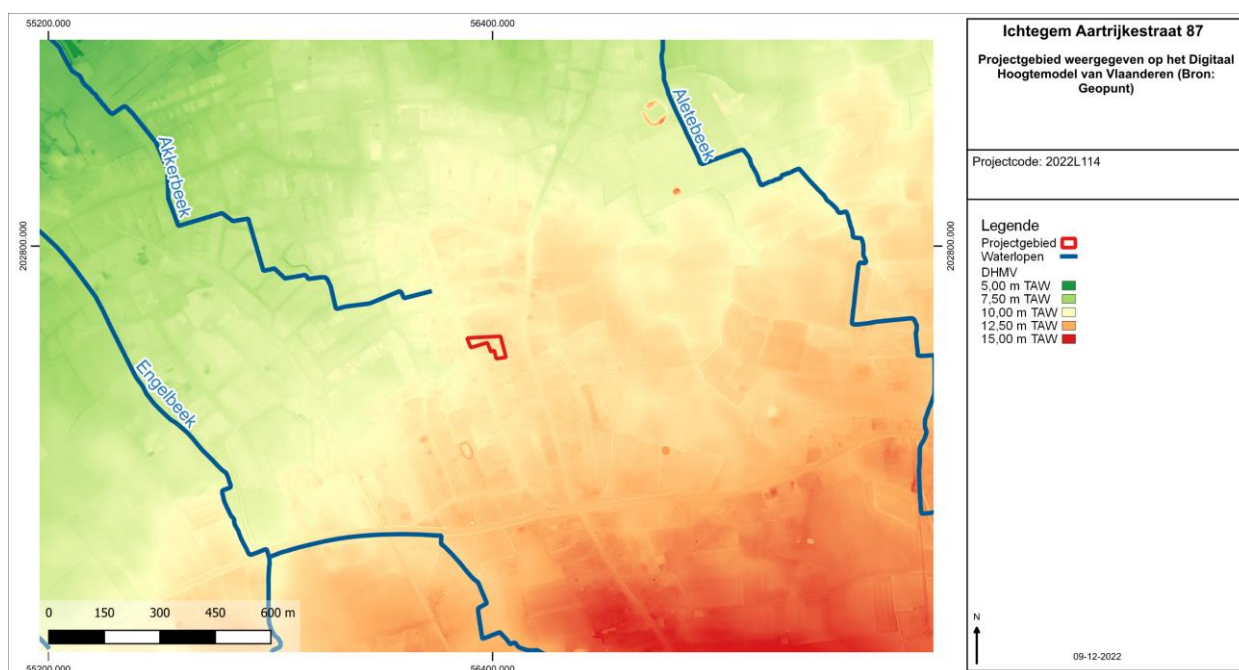

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

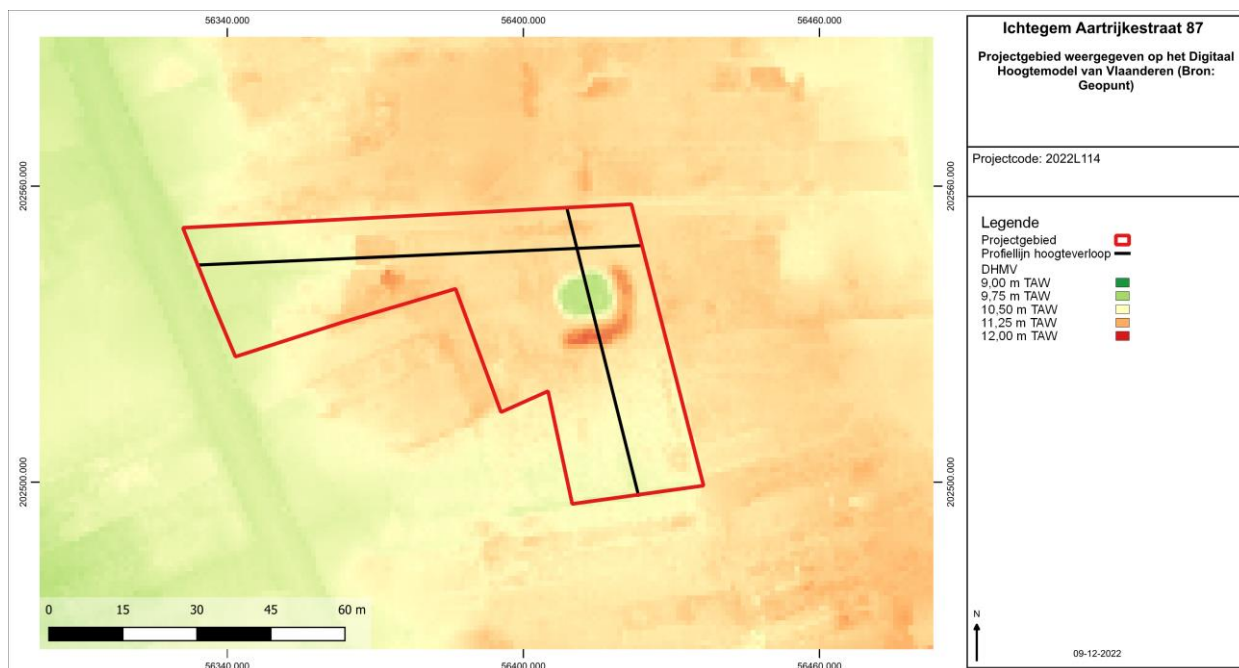

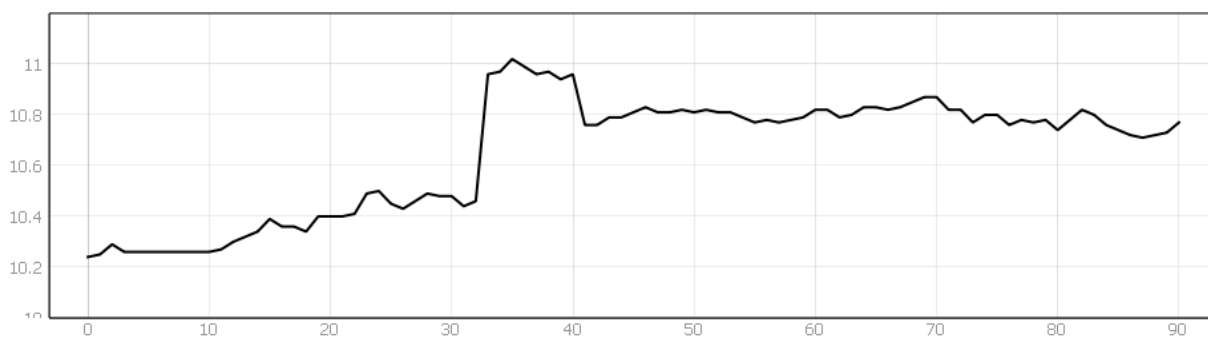
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

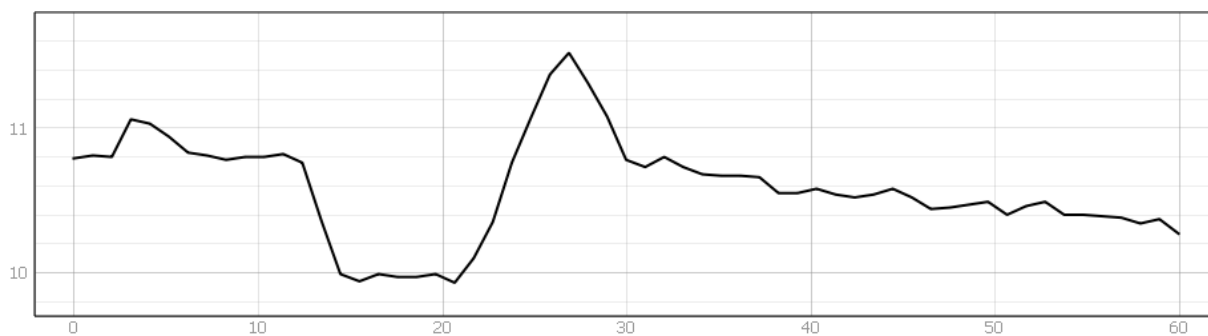
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Profiellijn hoogteverloop, W-O.

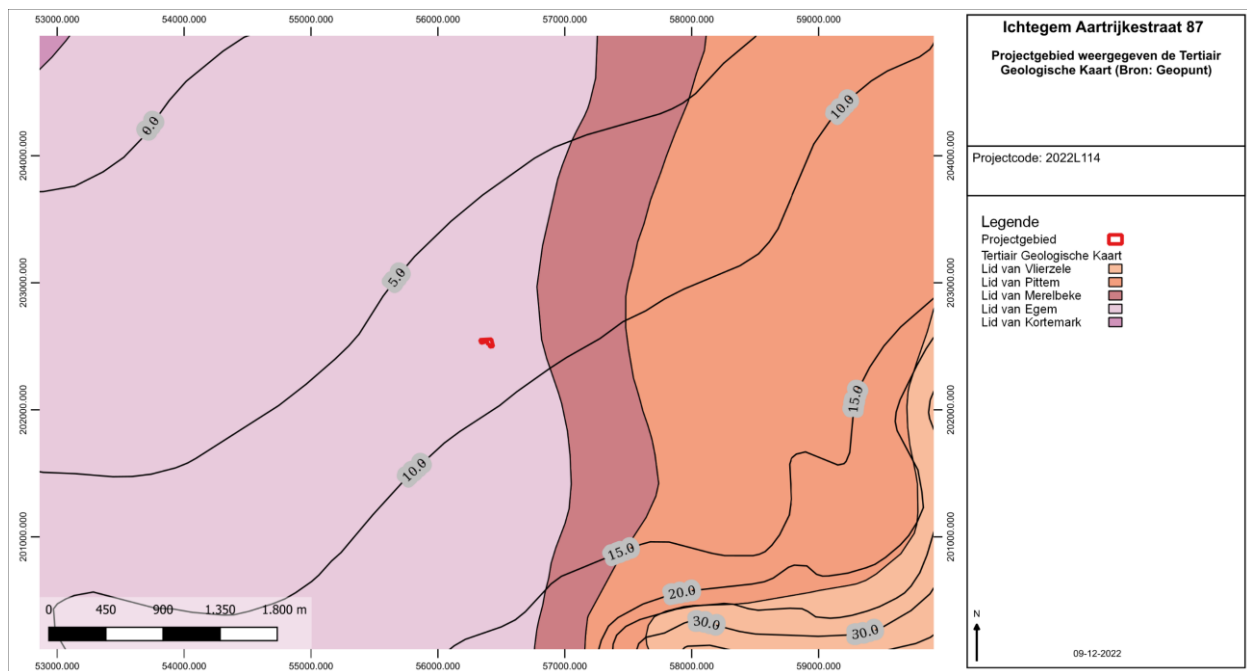

Figuur 11: Profiellijn hoogteverloop, N-Z.

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem (Formatie van Tielt)**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

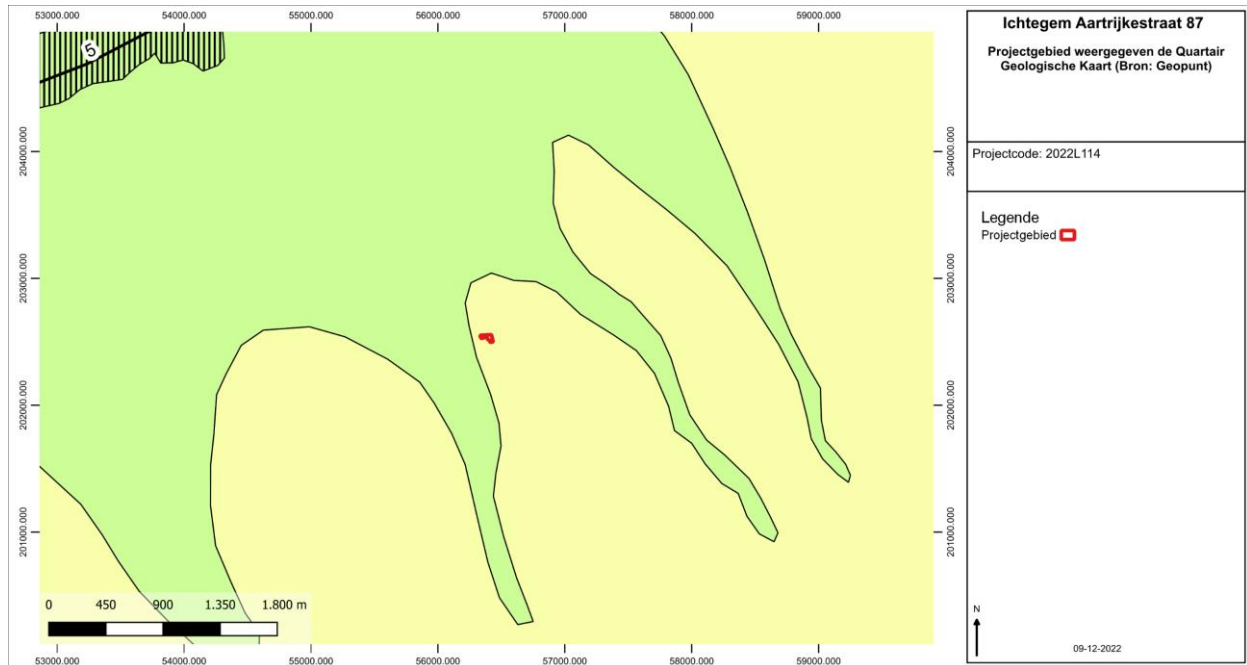
Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

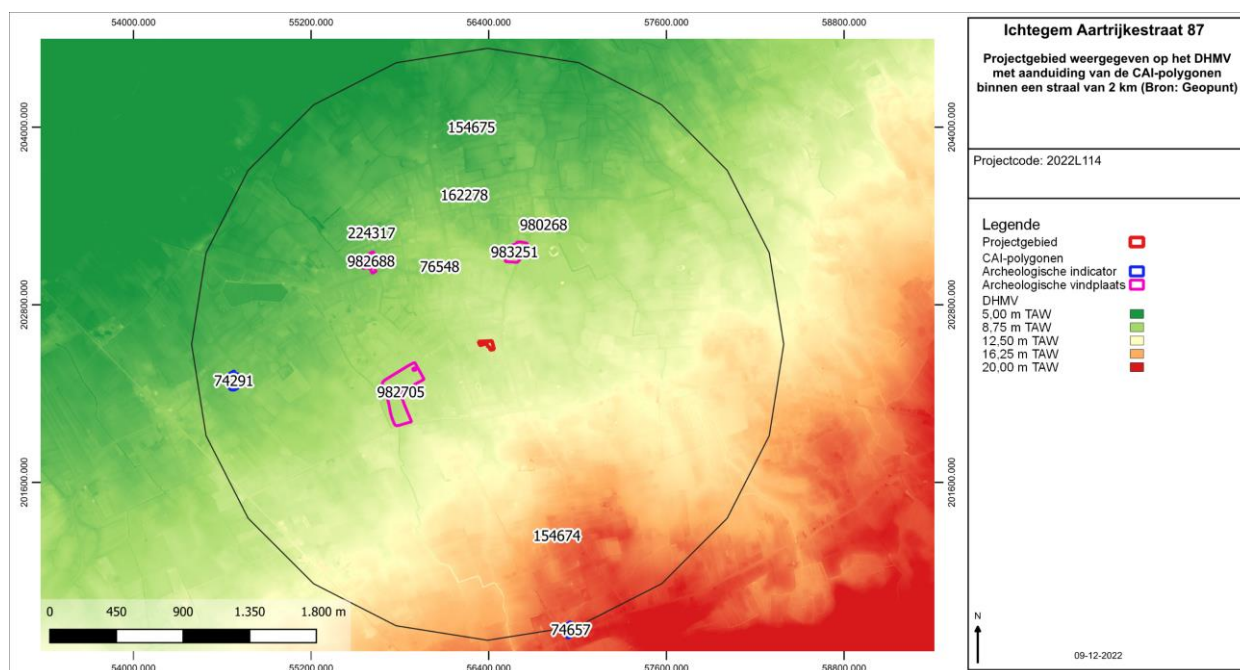
1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Synthese

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied of aanpalende percelen zijn vooralsnog geen archeologische vindplaatsen gekend. Ook in de ruimere omgeving zijn gekende archeologische vindplaatsen eerder schaars te noemen. Dit is meer dan waarschijnlijk te wijten aan een gebrek aan systematisch onderzoek in het verleden en niet zozeer een weerspiegeling van menselijke afwezigheid. De voorbije jaren werden wel meerdere proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd in de omgeving. Hierbij werden echter hoofdzakelijk relictten uit de middeleeuwen in kaart gebracht. Dit betrof enerzijds enkele greppels en off-site relictten en anderzijds enkele minder goed bewaarde houtskoolmeilers aan de Fabrieksweg. In de regio zijn ook enkele cartografische indicatoren van hoeves met walgracht gekend. Daarnaast zijn bij luchtfotografische prospectie op verschillende locaties cirkelvormige structuren herkend die geïnterpreteerd kunnen worden als grafmonumenten uit de bronstijd. Hoewel gekende archeologische vindplaatsen eerder schaars zijn kan wel uitgegaan worden van menselijke aanwezigheid sinds de metaaltijden.

Overzicht CAI-polygonen

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

76548	Opgraving (2001); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kerk – grafkuil Bron: Dewilde, M. en Wyffels, F. 2001: Het koor van de Sint-Medarduskerk van Ernegem, in Jaarboek 2001, Spaenhiers, p. 224-226
-------	---

162278	Controle van werken; NK: 150 meter Onbepaald: gracht
224317	Mechanische prospectie (2018) 19^e eeuw: Het merendeel van de sporen is van recente datum en documenteert landindelingen die ook gekend zijn uit de historische, cartografische bronnen Bron: Acke B. , M. Bracke & P. Fonteyn 2018: Nota Eernegem Gilbert Debreuckstraat, Moerbeke-Waas. https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/9480
224516	Mechanische prospectie (2018) Vroege middeleeuwen: gracht - aardewerk Nieuwe tijd: grachten Bron: De Mulder J.W. 2018: Proefsleuvenonderzoek – Akkerbeekstraat - Ichtegem, Nota- Archeologisch Vooronderzoek, Verslag Van de resultaten Proefsleuvenonderzoek - 2018K15, RAAP België Rapport 273. URI : https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/9724
980268	Mechanische prospectie (2020) Onbepaald: aantal greppels en paalkuilen Bron: Verdegem S. 2020: Nota Proefsleuvenonderzoek Ichtegem Bruggestraat Fase 1: Verslag van Resultaten, Project 2020C319. Sint-Michiels-Brugge: Ruben Willaert bvba.
982061	Mechanische prospectie (2021) Het proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat in een deel van het projectgebied het archeologisch leesbare niveau nog bewaard was onder de ploeglaag. De aangetroffen sporen bestonden echter alleen uit verstoringen die in de 20ste en 21ste eeuw gedateerd kunnen worden en zijn archeologisch weinig relevant. Er werden geen sporen uit oudere perioden aangetroffen. Bron: Vanhercke, J.2021: Bruggestraat (Ichtegem, West-Vlaanderen). Nota, Deel 1: Verslag van resultaten, Proefsleuvenonderzoek. Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge.
982688	Mechanische prospectie Naar aanleiding van een nieuwe verkaveling werd in de Stationsstraat te Eernegem een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Hierbij werden vijf proefsleuven onderzocht. Hierbij werden voornamelijk recente verstoringen aangetroffen, alsook enkele greppels en kuilen. Bron: Van Bavel, J., Keersmaekers, E. & Pepermans, J., 2020: Nota Eernegem, Stationsstraat 80-82, Beerse.

982705	Mechanische prospectie (2021) Middeleeuwen: vijf slechtbewaarde houtskoolmeilers Nieuwste tijd: een krengebegraving van een schaap en verschillende perceelsgreppels Bron: De Smaele, B. & Pieters, H., 2021: Archeologienota naar aanleiding van de ontwikkeling van het lokaal bedrijventerrein aan de Fabriekweg te Ichtegem-Eernegem, Gentbrugge.
983251	Mechanische prospectie (2021) 19^e eeuw: De sporen kunnen als delen van greppels en grachten geïnterpreteerd worden. Een grote ouderdom kan aan de meeste sporen echter niet toegeschreven worden. Een aantal kan als mogelijk volmiddeleeuws tot laatmiddeleeuws gedateerd worden op basis van oversnijdingen door andere sporen, een iets heterogener en meer uitgeloopte vulling en één aardewerkvondst uit een gracht (in het noordoosten van het projectgebied).

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74291	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74657	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Luchtfotografie

154674	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel
154675	Luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: circulaire structuur - grafheuvel

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Binnen het grondgebied van Eernegem zijn weinig archeologische vondsten gekend. Het gebrek aan archeologisch vondsmateriaal is vermoedelijk veeleer een reflectie van een gebrek aan onderzoek dan van de archeologische realiteit. Zowel toevalsvondsten en luchtfotografische indicatoren wijzen op oude menselijke aanwezigheid in de regio.

Tijdens de laatste ijstijd, een periode van ongeveer 116.000 tot 11.600 jaar geleden, staat de zeespiegel in de koudste fasen 120 meter lager dan nu en ontstaat in de regio rondom het plangebied een open boomloos landschap. Tussen 37.000 en 16.000 jaar geleden neemt de koude dermate toe dat er geen sprake meer is van bewoning. Pas naar het einde van de ijstijd worden onze gebieden weer aantrekkelijk voor de mens. Onder invloed van de aanhoudende noordwestenwinden waaien dekzandruggen op, zoals de rug van Meetkerke over Koolkerke en Aardenburg of de dekzandbrug van Gistel over Brugge naar Maldegem. Op deze manier ontwikkelt zich een zwak golvend landschap met ZW-NO georiënteerde dekzandruggen. De dekzandruggen blokkeren de afwatering vanuit het binnenland waardoor voor deze zandruggen meren tot ontwikkeling komen (Assebroekse Meersen, Meetkerkse Moeren, ...). Op de plateaus, zoals het Plateau van Wijnendale, ontspringen beken die uitvloeien in de beekvalleien. Vermoedelijk zoekt het water in vlakke gebieden zijn weg in een vlechtend patroon zonder echte beek te vormen.

Door de geleidelijke opwarming op het einde van de laatste ijstijd kan zich opnieuw berken- en dennenbos vormen. Op het eind van het paleolithicum treft men in de ruime regio van het plangebied meer menselijke aanwezigheid aan. Vanaf 10.000 v. Chr. vindt er een algemene opwarming plaats waardoor de ijskappen smelten en de zeespiegel stijgt. De zee dringt het land binnen en vormt een wadgebied met getijdenwerking. Door de bescherming van de noordelijk gelegen dekzandruggen wordt het plangebied niet door de zee beïnvloedt. Gedurende het mesolithicum trekken jager-verzamelaars door het landschap waarbij ze zich voornamelijk vestigen op de hogere dekzandruggen. De locatie van het plangebied, op een iets hoger gelegen zone in de omgeving van een vlechtend beekstelsel, precies ten zuiden van de brede vallei van de Moerbeekvaart, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op jager-verzamelaars in het mesolithicum.

De overgang tussen het mesolithicum en het neolithicum wordt gekenmerkt door een evolutie van jager-verzamelaars naar sedentaire boeren. Op het grondgebied van Eernegem is bij een toevalsvondst een silexbijl uit het neolithicum aan het licht gekomen. Deze wijst op menselijke frequentie van de regio gedurende deze periode.

Omdat vanaf 2000 v. Chr. brons het overheersende materiaal wordt bij de vervaardiging van werktuigen en wapens, wordt vanaf dan gesproken over de bronstijd. De informatie over de bronstijd in onze gebieden spitst zich voornamelijk toe op de grafcultus. Door middel van luchtfoto's werden op verschillende locaties in de omgeving van het plangebied circulaire structuren waargenomen die mogelijk als grafcirkels uit de bronstijd geïnterpreteerd kunnen worden. Dergelijke grafheuvels maakten niet zelden deel uit van omvangrijke grafvelden die meerdere honderden jaren werden gebruikt. Vooral tijdens de midden-bronstijd (1800 – 1500 v. Chr.) komen grafcirkels frequent voor.¹

¹ HILLEWAERT, B. & RYCKAERT, M. 2019. Op het Raakvlak van twee landschappen, 224 p.

Gedurende de Romeinse periode dringt de zee weer dieper het landschap binnen. De zone van het plangebied, die zich situeert ten zuiden van de grote zandrug Gistel tot Stekene, blijft hier echter van gespaard. Het is niet uitgesloten dat de regio van Eernegem door haar iets hogere ligging nabij de kustvlakte een vrij grote aantrekkingskracht had. Tijdens de 1ste-2de eeuw na Christus werd het wegennet in de streek vernieuwd. De Zeeweg verbindt de rand van de kuststreek, de nederzetting Oudenburg, met het binnenland. De weg volgt de zandrug waarop Oudenburg is gelegen en die uitstrekte tot op het grondgebied Bekegem, waarna hij verder doorloopt naar Torhout. Deze weg zorgt voor een verbinding tussen de kust en het binnenland. Vermoedelijk loopt deze wegenis ook langsheen Eernegem.

Etymologisch verwijst de naam Eernegem naar een vroegmiddeleeuwse oorsprong van het dorp. Op heden zijn desalniettemin geen archeologische vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen gekend. Eernegem behoorde samen met Ichtegem tot de Villa Koekelare, een geheel van kleine agrarische kernen van elkaar gescheiden door woeste gronden en bossen. In de 11^e en de 13^e eeuw worden grote inspanningen geleverd om deze grote veldgebieden te ontginnen. In de ontgonnen gebieden werden verschillende kapellen gebouwd die niet zelden uitgroeiden tot nieuwe parochies.

De eerste vermelding van Eernegem is in 1133. In 1283 kreeg Eernegem de titel van ambacht, onder het opperambacht Koekelare. Een klein deel behoorde tot het Noordover, dat een deel was van het Land van Wijnendale. Historisch-cartografische bronnen wijzen op verspreide laatmiddeleeuwse hoevebouw in de gemeente. De Bruggestraat is reeds weergegeven op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije, gekopieerd door Pieter Claeissens. De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) hield lelijk huis in Eernegem wat resulteerde in een aanzienlijke ontvolking van het dorp. Ook aan het eind van de 17^e eeuw was er weer een toename van het oorlogsgeweld.²

² Inventaris Onroerend Erfgoed

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

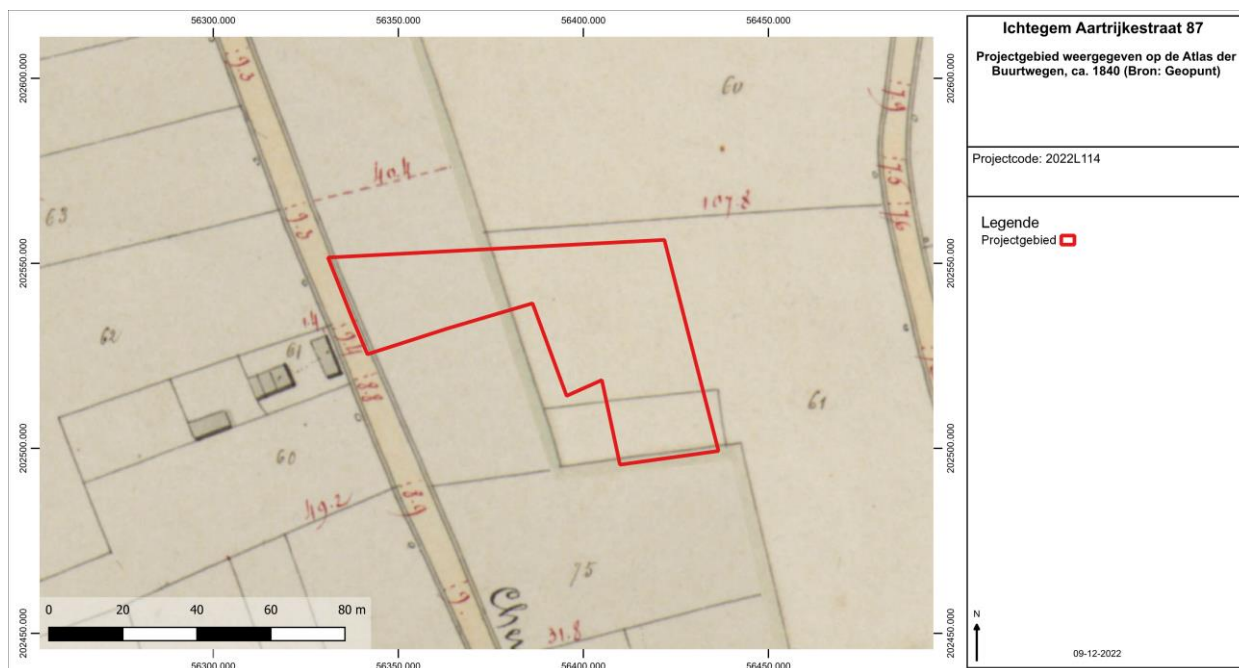
Op de Ferrariskaart is het verloop van de huidige Aartrijkestraat reeds waar te nemen. De met bomen omzoomde straat is een zuidelijke invalsweg richting de dorpskern van Eernegem. Het projectgebied zelf is niet bebouwd en staat gekarteerd als akker. De woning aan de straatzijde dateert vermoedelijk uit 1890.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

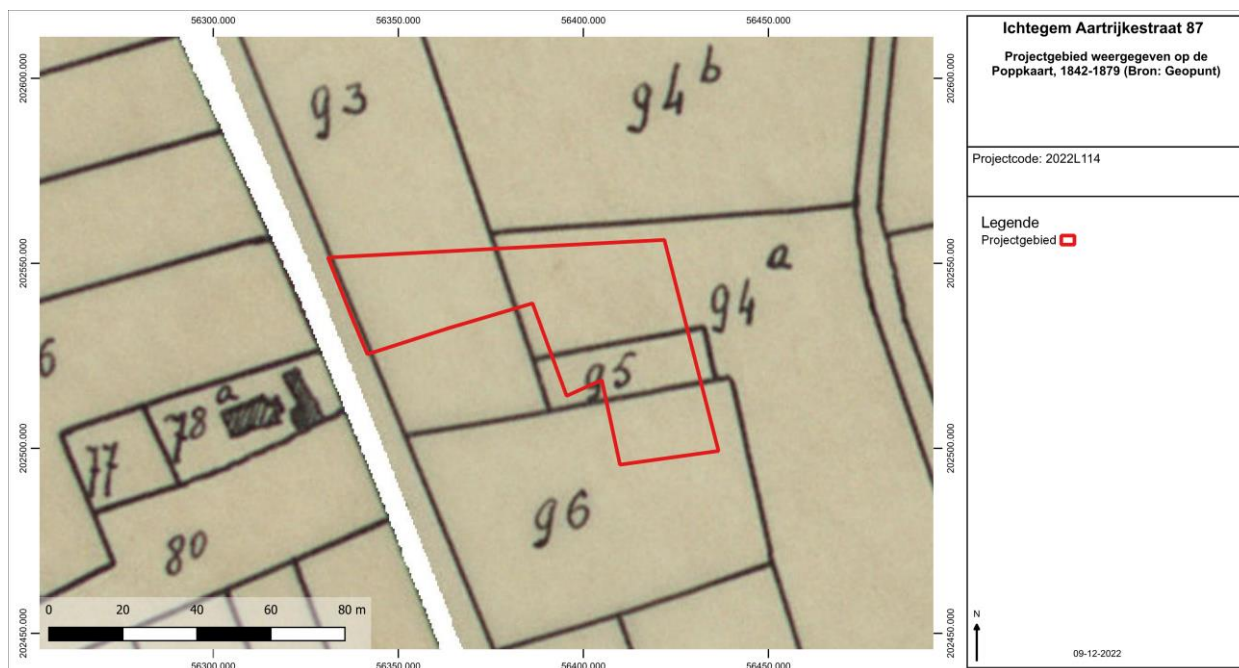
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

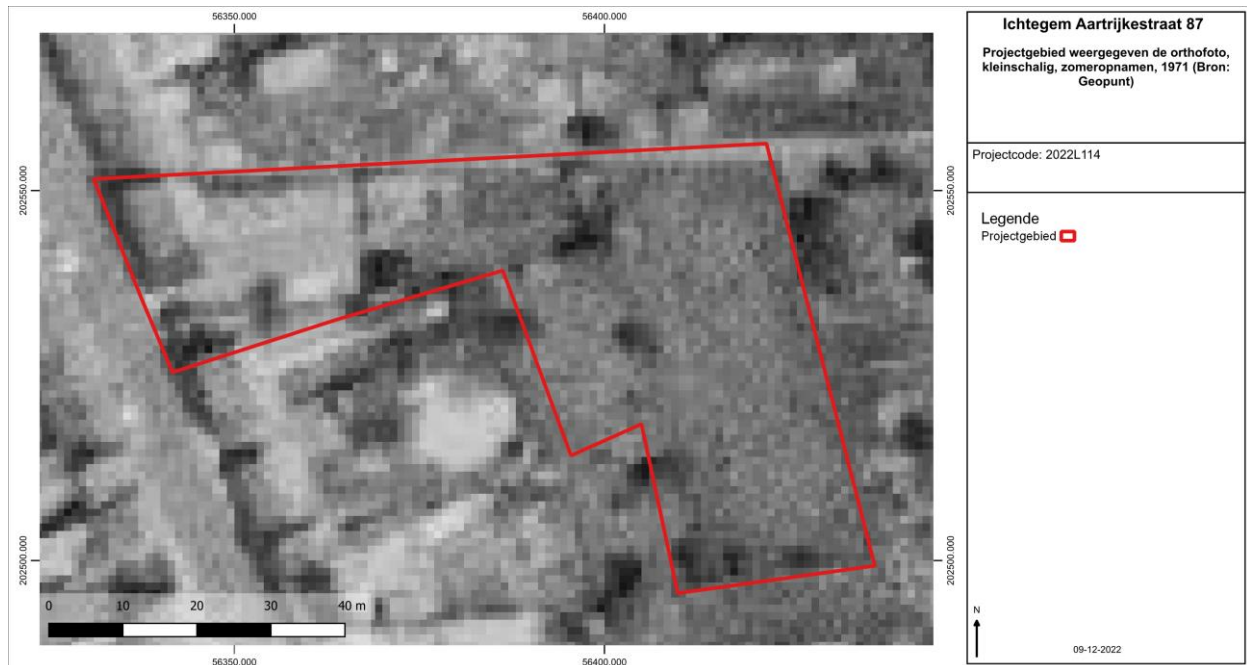
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. De woning aan de zijde van de Aartrijkestraat is vastgesteld als bouwkundig erfgoed. Het betreft een dubbelhuis dat gedateerd kan worden uit 1890. De rest van het terrein is in gebruik als tuinzone.

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuw meerwoningenproject aan de Aartrijkestraat 87 te Eernegem, deelgemeente van Ichtegem. Het volledige onderzoeksgebied is ca. 3087 m² groot en wordt ingenomen door een woonst met achterbouw tegen de straatzijde en tuin. In deze tuin is een vijver aanwezig.

Het onderzoeksgebied is gelegen in het overgangsgebied tussen het plateau van Wijnendale in het zuiden en de vallei van de Moerdijkbeek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer bestaand uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. De bodemkaart geeft aan dat de ondergrond bestaat uit matig droog zand waarbij resten van bodemontwikkeling zijn bewaard. Een 150-tal meter ten noordwesten van het onderzoeksgebied ontspringt de Akkerbeek die verder noordwaarts afwatert richting de Moerdijkvaart. De locatie op hoger en droger gelegen terrein nabij een kleine beekvallei moet ongetwijfeld aantrekkelijk geweest zijn voor rondtrekkende jager-verzamelaars in de omgeving.

De cartografische bronnen geven een open en landelijke omgeving weer. Op de Ferrariskaart is het verloop van de huidige Aartrijkestraat reeds te herkennen. Het onderzoeksgebied bevindt zich ten oosten van de weg. Het terrein is op de Kabinetskaart ingekleurd als akkerland en vrij van enige bebouwing. Ook op het 19^e-eeuwse kaartmateriaal blijft het terrein vrij van bebouwing. Pas vanaf de 20^e-eeuw komt de lintbebouwing langs de Aartrijkestraat tot ontwikkeling. De historische kern van Eernegem bevindt zich een 500-tal meter ten noorden van het onderzoeksgebied. Ook binnen de orthofotosequentie is weinig tot geen wezenlijke verandering op te merken inzake het landgebruik. De huidige situatie is reeds te herkennen op het oudste luchtbeeld.

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied of aanpalende percelen zijn vooralsnog geen archeologische vindplaatsen gekend. Ook in de ruimere omgeving zijn gekende archeologische vindplaatsen eerder schaars te noemen. Dit is meer dan waarschijnlijk te wijten aan een gebrek aan systematisch onderzoek in het verleden en niet zozeer een weerspiegeling van menselijke afwezigheid. De voorbije jaren werden wel meerdere proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd in de omgeving. Hierbij werden echter hoofdzakelijk relictten uit de middeleeuwen in kaart gebracht. Dit betrof enerzijds enkele greppels en off-site relictten en anderzijds enkele minder goed bewaarde houtskoolmeilers aan de Fabrieksweg. In de regio zijn ook enkele cartografische indicatoren van hoeves met walgracht gekend. Daarnaast zijn bij luchtfotografische prospectie op verschillende locaties cirkelvormige structuren herkend die geïnterpreteerd kunnen worden als grafmonumenten uit de bronstijd. Hoewel gekende archeologische vindplaatsen eerder schaars zijn kan wel uitgegaan worden van menselijke aanwezigheid sinds de metaaltijden.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vooralsnog is geen informatie aan het licht gekomen waardoor uitgegaan kan worden van een terrein dat vrij is van relictten. De verwachting bestaat uit zowel artefactenconcentraties als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringskansen te evalueren. Mogelijk zijn lokaal bodemhorizonten aanwezig die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites. Mocht dit het geval blijken dienen deze horizonten bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname wordt dit onderzoek aangevuld met waarderende archeologische boringen en/of testvakken. Met betrekking tot erfgoed bestaand uit bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode om

eventueel aanwezige relictten in kaart te brengen en de impact van de geplande werken hierop in te schatten.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

